

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Sefer Dani'el

Yolf ben Yosef

Dessau, 1808

1

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10270

דניאל א ב

וְחַלְמוֹת: (יח) וְלִמְקַצֵּת הַיָּמִים אֲשֶׁר-אָמַר הַמֶּלֶךְ
לְהֵבִיאָם וַיְבִיאוּם שָׁר הַסְּרִיסִים לִפְנֵי נְבֻכַדְנֶצַּר: (יט)
וַיְדַבֵּר אֲתָם הַמֶּלֶךְ וְלֹא נִמְצָא מִכֻּלָּם כְּדָנִיֵּאל הַנְּגִיָּה
מִיִּשְׂרָאֵל וַעֲזַרְיָה וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ: (כ) וְכָל דְּבַר
חֲכָמַת בְּיָנָה אֲשֶׁר-בִּקֵּשׁ מֵהֶם הַמֶּלֶךְ וַיִּמְצְאוּ עֵשׂוֹר
יְדוֹת עַל-כָּל-הַחֲרֻטָּמִים הָאֲשָׁפִים אֲשֶׁר בְּכָל-
מַלְכוּתוֹ: (כא) וַיְהִי דָנִיֵּאל עַד-שְׁנַת אַחַת לְכוֹרֶשׁ
הַמֶּלֶךְ:

ב

(א) וּבְשָׁנַת שִׁתִּים לְמַלְכוּת נְבֻכַדְנֶצַּר חָלַם נְבֻכַדְנֶצַּר
חֲלְמוֹת וַתִּתְּפַעֵם רוּחוֹ וַשְּׁנָתוֹ נִהְיָתָה

פירוש אבן יהי"א

שהם שלשה שנים. ונזכרם כלות הימים ההם רק קצתם השר
הסריסים הביאם מעצמו לפני המלך זראותו את שלימותם. (יט)
ודבר אתם המלך ולא נמצא מכלם שלמים כאלו הארבעה ולכן המלך
החזיקם לעמוד לפניו. (כ) ולא די שהיו חכמים מכל שאר הילדים
אבל בכל דבר חכמה מאשר למדו. וזינה מאשר היו מצינים מעצמם
ומוציאים דבר מתוך דבר אשר ביקש מהם המלך מאשר עשר ידות על
כל החרטומים והאשפים אשר בכל מלכותו. וחרטומים הם החכמים
בשכל עיוני. והאשפים הם החכמים בשכל המעשי. (כא) ויהי
דניאל עד שנה אחד וגומר ספר כי היה דניאל עומד בחצר המלכות
בבבל עד שנת אחת לכורש כל המלכים כזוהו לחכמתו ולא יצא

באור

(יה) ויביאם, עם אחרים. (כ) עשר ידות, מספר
ההפלגה בל"ע כמו מעשרה שליטים. החרטמים
ואשפים, עיי' להלן ב' ב'. (כא) עד שנת אחת לכורש
בחצר המלכות בבבל.

(יח) אלס נון דיא צייט הערבייא קאם, וועלכע דער קעניג
 צו איהרער ערשיינונג אס האָפֿע פֿעסטגועצט האטטע,
 וואורדען זיא (אונטר אנדערן) פֿאם אויפֿזעהער דער פֿער-
 שניטטנען דעם נבוכדנאצר פֿארגשטעללט. (יט) דער קעניג
 אונטערהילט זיך צוואר מיט אללן, פֿאנד אבר אונטר איהנן
 קיינן, דער דניאל חנניא מישאל אונד עזריה גלייך קעמע,
 אונד לעצטרע בליבן אלזא אס קעניגליכן האָפֿע. (כ) אין
 יעדס וויסענשאַפֿטליכן פֿאכע, ווארין דער קעניג עטוואס
 פֿאן איהנן צו וויסן פֿרלאנגטע, פֿאנד ער זיא צעהנפֿאך
 שטערקר אלס אללע מאגיער אונד וועלטווייזע אים גאנצן
 רייכע. (כא) זא בליבן נון דניאל (אס האָפֿע צו בבל). ביס
 צום ערשטן רעגירונגסיאהרע דעס קעניגס כורש.

ב

(א) אים צווייטן רעגירונגסיאהרע דעס נבוכדנאצר, האטטע
 דערזעלכע טרוימערשיינונגן, וואדורך זיין
 געמיהט זעהר בעאונרוהיגט אונד זיין שלאף אונטער-

פירוש אבן יהי"א

חשש עד אז אשר עלה מצבל לירושלם עם שאר העולים צרפות כורש
 אשר הרסה לצנות ולשוב אל עיר הקדש. מה שזומן הלז נמשך כל
 הקורות אשר יספר.

ב (א) וראשונה קרה צונה השנית לחלכות נבוכדנצר שחלם
 חלומות. היינו כי ראשונה חלם החלום. ושנית בחלומה ההוא תקף
 חלם פתרון החלום הראשון ולכן אמר הנה לשון רבים חלומות. ואמר
 כך נספרו החלום אמר חלום חלמתי בלשון יחיד. ותתפעס דמו וגל

באור

ב (א) בשנת שתיים, והלא כבר נאמר ולגדלם שלש
 שנים, וכתיב ולמקצת הימים הביאם וגו' וא"כ איך
 פתר דניאל חלומותיו בשנת שתיים? — הנכון, בשנת שתיים
 אחרי כבשו ארצות רבות באזיא ובאפריקא והמליכוהו עמו
 שנית לקיסר על כל ארצותיו. וכן נראה מהכתובים להלן

דניאל ב

בראָכן וואַרד (ב) דער קעניג בעפֿאהל הירוויף, דיא
נאַגער, וועלטווייזן, צייכן, אונד שטערן-דייטר רופֿן צו
לאסן, דאמיט זיא דיא טרוים ערשיינונגן דעס קעניגס זאגן
אלס דיזע גון פֿאר דעם קעניגע ערשינון, (ג) שפראך ער צו
איהנן: איך האטטע איינן טרוים, דער מיין געמיהט בע-
אונרוהיגט אונד דען איך צו וויסן פֿערלאנגע. (ד) דיא
שטערנדייטר ערווידערטן דעם קעניגע (אין זירישר מונד-
ארט:) עוויג לעבע דער קעניג! אַ זאגע דיינן קנעכטן דען

פירוש אבן יהייא

כרמה כי אחרי העירו משנתו סכת החלום ופתרונו מה שלשכת
החלום ותפתעם רוחו כי היה כפתמן שמכה פעם ללד זה ופעם ללד
אחר וכן הוא היה חושב מחשבות משתנות כדי לזכור החלום ולשכת
הפתרון סכתו נהייתה עליו שכשהיה וסן, היה נשבר ונדכה וכלם כי
גזר אומר היות דברי הפתרון ההוא מנבאים רעה עליו וכאשר הנכתב
כשישן אפילו בשנתו הוא נדכה ולבו כל עמו קן הוא היה נשבר וחולה
בשנתו (ב) ואז זיה המלך שיצאו לפניו החרטומים שהם החכמים
בשכל עיוני והאשפים והם החכמים בשכל מעשי והמכשפים והם
בעלי הכישוף מאוב וידעוני ודרישת אל המתים מהמעשים והפעולות
הנכנסות תחת החכמה היות הנקראת בלשון לעו כגרומומנצימה
והכשד' הם החכמים המודיעים לחדשים על דרך הציטגנינות כתוכני
והזברי שמי' ובעלי הגורל בעפ' הנק' קאלעטאטראמה למען יגידו
לו חלומותיו מהחלום והפתרון (ג) ואז אמר להם המלך שחלם

באור

לוי ולח' שכבר הי' בימים האלה רב ושליט במדינות רבות.
ויתכן ג"כ לומר שפרשה ראשונה כלל ואחריה פרטי ובפרשה
ראשונה יספר בדרך כלל שהמלך מצא בדניאל וחביריו עשר
ידות חכמת בינה מנכל חכמי בכל. ועתה בפ' ב' יפרט איך
מצאו היינו: בשנת שתים חלם ולא מצא בכל מלכותו איש
אשר רוח אלהים בו לפתר חלומו ויצו להרוג כל חכמי בבלי
ופתשגן כתב הזה להמיר ינתן עד תום שנת ג' לגידול
שבווי היהודים ואז בא דניאל ויפתר חלומי ולפ"ז הותרה
ג"כ שאלה אחרת אשר שאלו קצת חכמי אומות לאמר:
מדוע לוי בקש המלך מיד פתרון חלומותיו מדניאל,

דניאל ב

עליו: (ב) ניאמר המלך לקרא להרממים ולאשפים
ולמכשפים ולבשרים להגיד למלך חלמתיו ויבאו
ויעמדו לפני המלך: (ג) ניאמר להם המלך חלום
חלמתי ותפעם רוחי לדעת את החלום: (ד) וידברו
חבשדים למלך ארמית מלכא לעלמין חיי אומר

פירוש אבן יחייא

חלום ושכחו ונפעם רוחו לדעת אותו ולכן היה מצקס מהם שיודיעוהו
אליו. ולא זכר להם דבר מהפתרון כי אמר אחרי שיודיעוהו החלום
עוד אשאל מהם הפתרון כי רצה ללכת צמדרגה. (ד) וידברו הכשדים
וגו' הנה הכשדים להיות להם יותר החיוז ומשפט התשוב' לשאלתו
להיו' מלכת' צוה להודיע החדשים והעתידו'. ענו צרמסונה לאמר
המלך לעולם יחיה כמנו היא להודיע דבר מה צשאלת האנשי' כשיתנו
לנו קומר צרצר והתחלה מה צה ולכן אס תאמר אלינו החלום צמוכן
שיהי' החלו' ההוא קומר חללנו צודאי שנתן אליו הפתרון חל צמוכן

באור

הלא מצא בו מדע והשכל מכל חכמי ארצותיו? אבל לפי
מה שאמרנו נכון הוא, כי בשנת שתים עדן לא הי' דניאל
בחצר המלכות. חלומות, בעבור שהי' בחלומו דברים
שונים כמו צלם זהב כסף נחושת וכהנה לכן כתיב חלומות
לשון רבים (מראבע). ושנתו נהיתה, לשון שברון
כמא הורה על הורה (רשי). (ב) החרטומים, לדעת
רשי המה האנשים הנחרים בטימי מתים, כלומר ידעו דברים
נסתרים. ולדעת ראבע, היוודעים עקרים ותולדות כל מעשים
שיעשו בלש, ולדעת שניהם מלה זאת מרובעת. ולדעת
רמבמן (בראשית מ"א ח') שרשו חרט (והמם הוא כמם
שלשום), וענינו חרט אנוש (או חרת בחלוף דשלנת),
והמה האנשים אשר ידעו ויבינו כל חרות בחרט אנוש על
לוחות ועצים גדולים (היראגליפען) וישכילו לפתורם היטבי
כל הדעות האלה נכללות במלת מאגיער שבחר המתרגם
ואשפים, ענינו כמו זאפאס בלשון יון (והאלף הוא כמו
האלף של אסוך שמן) והמה חכמי לב יודעי עניני אלהית.

דניאל ב

חלמא לעבדיך ופשרא נחוא: (ה) ענה מלכא ואמר
 לשדניא מלתה מני אודא הו לא תהודעונני
 חלמא ופשרה הדמין התעבדון ובתיכון נולי
 יהשמון: (ו) והו חלמא ופשרה תהחון מתנן ונבזכה
 ויקר שגיא התקבלון מן קדמי ל הו חלמא ופשרה
 החוני: (ז) ענו תננינות ואמרין מלכא חלמא יאמר
 לעבדוהי ופשרה נהחנה: (ח) ענה מלכא ואמר
 מן יציב ידע אנא די עדנא אנתון ובנין כל קבל
 די תעיתון די אודא מני מלתא: (ט) די הו חלמא
 לא תהודעונני הדה היא בתכון ומלה בדבה

פירוש אבן יחייא

אמר ח"א הידיעה כזאת (ה) ואז ענה המלך כי שכל החלום
 והלך חמונו וכי היה רוצה בחזקה שיודיעו אליו החלום וכן הפתרון
 שחלם ואם לא יעשו כן שיעשה מותן נתיים כדי לאחדם וציתם ישימם
 לאשפה כדי לאחד את שמים כי הצתים והמזרות היפים ושאריו שם
 ושארית בארץ לצעליהם אמרי מותם (ו) ואם יודיעוהו אותם חליו
 מתקן והוא מתנות מהכנסות גדולות כל ימי חייהם ונבזכה והוא מתנות
 גדולות ממטללי אגז קרקעי ויקר שגיא והוא שכל זולתם ישתעבדו

באור

מכשפים, לדעתי מלת כישף נרדף למלת כזב, והמה
 אנשים המכזבים ומחליפים דברים למראה עין או כמו
 שאמרו חכמינו זל המכחישים בפמלי' של מעלה כלומר
 האומרים אין אלהים בארץ והכל מנהג הטבע וכשדים,
 יעזכירוב חכמי כשדים, היו בימים האלה בעליאסטראלאגיע
 לכן כל חווה כוכבים בימים ההם נקרא, כשדי (ה)
 מלתה מני אודא, ממני מלך משפטי יצא בתוקף ובחוזק
 יד המלך. אודא לשון תוקף כמו זדון (מראבע, ר'סעדי).
 הדמין, נתחיים כמו וינתחהו מתרגמינן והדמיה, ויתכן ג"כ
 מענין דומן והשעם אנתחכם לנתחיים ותהיו כדומן על פני

טרונים, דעסן דייטונג וויר אלסדאן אנצייגן ווערדן. (ה)
 דער קעניג פֿרועצטע הירוויף אונד שפראך צו דען כאלדעערן:
 עס איזט מיין ערנסטליכר בפֿעהל, ווען איהר מיר ניכט דען
 טרונים זאוואהל אלס דעסן דייטונג אנצייגט, זא זאלל אייער
 לייב אין שטיקן צערלעגט, אונד איירע הייזר'אין קאטהוי:
 פֿען פֿערוואנדעלט ווערדן. (ו) ווערדעט איהר מיר אכר
 דען טרונים נעכסט דער דייטונג זאגן, זא זאללן אייך גע:
 שענקע, גאכן אונד עהרענבעצייגונגן פֿאן מיר צו טהיילע
 ווערדן; זא צייגט מיר דען דען טרונים זאמט דער דייטונג
 אן. (ז) אלס נון יענע הירוויף גאכמאלס דעם קעניגע פֿאר:
 שטעללטן; ער וואללע איהנן דען טרונים צופֿאר זאגן, דע:
 סען דייטונג זיא אלסדאן אנצייגן ווערדן. (ח) זא ערווי:
 דערטע דער קעניג פֿאלגענדעס: יעטצט ביז איך איברצייגט,
 דאס איהר נור צייט צו גווינגן זוכט, אינדעם איהר זעהט,
 דאס דער אינהאלט מיר אין פֿערגעסענהייט גקאממן איזט;
 (ט) ווערדעט איהר מיר נון ניכט דען טרונים פֿערקינדן, זא
 איזט אייער אורטהייל גשפראכן. איהר וואללט מיך נור

פירוש אבן יחייא

אליהם ויכזום * יקצלו מן המלך מה שלכן ראוי להם להגיד החלום
 והפתרון. (ז) ענו תנינות וגומר נראה שאר החכמים מחרטומים
 ואספים ומכשפים ענו שנית למלך שאם יודיע להם החלום שהם
 יודיעוהו הפתרון כאשר אמרו הכשדים. (ח) והמלך ענה בודאי
 יודע אני שהעת הזאת אתם נמכרים יען כי אתם ראיתם ששכחתי את
 החלומות הנז'. (ט) והוא מוסכם אצלי שאם לא תודיעוהו אלי שאפת

באור

השדה. ובתיכון נולי, לשון מנוול ואשפה, כלומר
 אעשה בתיכם כאשפות מתועבות. (ו) תהחון, תגידו,
 אתנן ונבזבה, מנחה ודורון. (ח) מן יציב, באמת ויציב
 יודע אני עתה. אנתון זבנין, סבורים אתם לקנות עת
 ולדחות השעה. אזדא, יתכן פה טעם אזדא כמו אזלא
 בחלוקה המוצאות, כטעם ואזדא רבא לטעמי, כלומר חלף
 ואזל ממני. (ט) חדה היא דתכן, משפטכם גחרץ

דניאל ב

מיט טריגליכן אונד ליגענהאפטן ווארטן טיישן, ווייל איהר
האָט, דאס דיא צייטאומשטענדע זיך ענדערן ווירדן. איילט
דאהער מיר דען טרוים צו זאגן, אונד איך ווערדע אלסדאן
וויסן, דאס איהר איהן אויך צו דייטן פֿערשטעהט. (י) דיא
כלדעער פֿוהרן פֿארט דעם קעניגע פֿאלגענדעס פֿארצושטעל-
לען: עס איזט קיין מענש אויף ערדען, דער דעם וואונשע
דעם קעניגס געניגע לייסטן קעננטע; אויך האט ניא איין קע-
ניג, נאך זאנסט איין רעגענט אדר בעהעררשר דערגלייכן
פֿאן אירגענד איינס מאַגיער, ווייזן אדר שטערנדייטר צו וויסן
פֿערלאנגט. (יא) אונאויפֿלעזליך איזט דיא זאכע, דיא
דער קעניג צו וויסן ווינשט; עס איזט ניאמאנד אויסר דען
געטטרן, דערן וואהנונגן ניכט אונטר דען שטערבליכן זינד,
דער דיון בעעהל ערפֿיללן קאן. (יב) דער קעניג גריהט
הירויף אין העפֿטיגן צארן אונד גאב דען בעפֿעהל, אללע
געלעהרטן בכל'ס הינצורייכטן. (יג) שאהן וואורדע דאז
אורטהייל פֿאללצאגן, שאהן וואורדן אייניגע גלעהרטע
דעם טאָדע איברגעבן; אלס מאן נון אויך דניאל אונד זיינע

פירוש אבן יהייא

יהיה דתכם כדת הכשדים אשר אמרתי לבעותם נתחיים ונתיה' חספותי
ואין להאשימני על הורגי אתכם יטן כי אשר תאמרו חלי לומר הפתרון
מהחלום אשר אגיד לכם. הוא מרמה נסיכם כי הכינותם לומר דבר
בזב ונשחת בפתרון הכות כדי להנצל מן המות עד שהומן יסתל
וימות אם אני חס אתם. ומי יוכיח על הדבר. ולכן תאמרו החלום
חס תרצו שאמין שפתרוניכם יהיה אמיתי. (י) ענו כשדאי וגו'
ועוד שנו הכשד' לדבר למלך אחרי שדברו החכמים האחרים כי לא
נמצא איש על היצשה שיוכל להגיד דבר המלך. ונדואי לא נמצא מלך

באור

ומחודד ממני כי אחת דתכם למות. הזדמנתון
שרשו זמן והדלת אחרי פ' הפעל תחת תיו ההתפעל כדרך
זס"ש, כמו נודמן נודקן בדברי חכמינו ז"ל. עד עונא
ישתנה, האמינו כי ישתנו העתים ואשוב ממצותי. (י)
כל קבל, כל כנגד כלומר חשבתנו אמת היא לעומת שלא

וישחיתה הזמנתון למאמר קדמי עד די-עדנא
 ישתגא להן הלמא אמרו לי ואנדע די פשרה
 הנהחונני: (י) ענו בשדיא קדם-מלכא ואמרון
 לא-איתי אנש על-יבשתא די מלת מלכא יוכל
 להחונה כל-קבל די כל-מלך רב ושליט מלה בדנה
 לא שאל לכל-חרטם ואשף וכשדי: (יא) ומלתא
 די-מלכה שאל יקירה ואחרן לא איתי די יחונה
 קדם מלכא להן אלהין די מדרהון עם-בשרא לא
 איתוהי: (יב) כל-קבל דנה מלכא בנס וקצף
 שגיא ואמר להובדה לכל חכימי בבל: (יג) ודתא
 נפקת וחכימיא מתקטלין ובעו דניאל וחברוהי

הודמנתון ק' פירוש אכן יהייה כשדאי ק'

הטולך על מדינות ומחוזות רבות ורצ והוא המולך על פיירות רבות
 מחוז אחד ושליט והוא המולך על כפרים רבים מעיר אחד שיסמל
 דבר כזה לשום חרטום ואשף וכשדי: (יא) יען הדבר ששאל המלך
 הוא דבר יקר ונמנע ההשגה ולא יש מי שיגידנה אליו רק האלוהות
 שמושגם אינו עם צטר ודס: (יב) כל קבל וגו' מתוך אלה הדברים
 נתכנס המלך ואמר שימדדו כל חכימי צבל: (יג) ודתא נפקת כי רצה
 שימותו דנין וצדק המלכות להוותם מורדים צו וצלתי עושים רצונו והוותם
 מוכניס לומר אליו צפתרון דבר כוזב ונשמת כי לפי סכלותו הטענות
 האלה היו טובים ונכונים: צאופן שהדבר ילא אל היס והחכמים

באור

היה מעולם מלך ששאל כזה (רשי) (יא) יקירה, כמו ויקר
 פדיון נפשם שלא מצאה טעם (ראבע) (יב) בנס, בזעף
 תרגום זועפים נסיסין שגיא, רבה להובדה להאבידי
 (יג) ודתא נפקת, הדת יצא, ובעו ויבקשו: (יד)
 באדין דניאל התיב עטא ושעם, אז השיב דניאל עצה
 ושעם עם אריוך שר ההורגים: (טו) ענה, ויען ויאמר

זיהר
 יולט
 סדאן
 דיא
 על-
 נשע
 קע-
 ייכן
 וויסן
 דיא
 דען
 זינד,
 זיהט
 וללע
 דאז
 רשע
 זיינע

זכותי
 זתרון
 דבר
 שכל
 חלום
 וגו'
 לא
 מלך

וזן
 דרך
 דנא
 (י)
 שלא

דניאל ב

להתקטלה: (יד) באבין דניאל התיב עטא וטעם
לאריוך רב טבתיא די-מלכא די נפק לקטלה
לחכימי בכל: (טו) ענה ואמר לאריוך שליטא די-
מלכא על-מה דתא מהחצפה מן-קדם מלכא אבין
מלתא הודע אריוך לדניאל: (טז) ודניאל על
ובעה מן-מלכא די זמן ינתן-לה ופשוא להחנייה
למלכא: (יז) אבין דניאל לביתה אזל ולחנייה
מישאל ועוריה חכרוהי מלתא הודע: (יח) ורחמין
למבעא מן-קדם אלה שמיא על-רוא דנה די לא
יהוה דניאל וחכרוהי עם-שאר חכימי בכל: (יט)
אבין לדניאל בהונא די-ליליא רוא גלי אבין דניאל
ברך לאלה שמיא: (כ) ענה דניאל ואמר להוא
שמה די-אלהא מבנה מן-עלמא ועד-עלמא
די חכמתא ונבורתא די-לה היא: (כא) והוא

פירוש אבן יהי"א

היו מומתים והיו מצקסים דניאל וחבריו להורגם. (יד) ואז דניאל
צמתק שפתיו השיב דברי ענה וטעם לאריוך שר הטצחים ההורג
לחכמי צבל כדי שישמע דבריו ולא יהרגהו. (טו) ושאל אליו סבת
ההריגה הזאת. (טז) ועלה אל המלך ושאל ממנו זמן להודיע
הפתרון מהחלום אשר צדיעת הפתרון ידע גם החלום שהוא חמתו.
(יז) ודניאל הלך לביתו והודיע הדבר לאביו. (יח) כדי שישאלו
רמזים מה' על הגלות הסוד הלו למען לא יאבדו ארבעת עשר שנה
חכמי צבל. (יט) ודניאל צמראות הלילה גלה ה' אליו הסוד כי

באור

לאריוך אתה שליט המלך! הלא תאמר לי על מה תמהר
הדת לצאת מפני המלך. טעם מהחצפה מהירות (מראבע).
(טז) ובעה ויבקש ויחנן כמו אם תבעיון בעיון (מהנ"ל).
(יח) על רוא דנא, על סוד הזה כמו רזי לי רזי לי. (כ)

געפֿעהרטען הינריכטען וואללטע; (יד) זא וואנדטע
 דניאל זיינע בערעדזאמקייט אן, ביזא אריוך, דעם אָבערסטן
 דער קעניגליכן לייבוואכע, וועלכר דען אויפֿטראג האטטע
 דיא געלעהרטן בכל'ס אומצוברינגן. (טו) ער פֿראגטע
 נעמליך דיון אריוך: אַ מיין קעניגליכר פֿערוואלטער! וואס
 בדייטעט דער בעפֿעהל, דען דער קעניג זא שנעלל פֿאלל=
 ציהן לעסט? אלס נון אריוך דעם דניאל דיא אורזאכע אַנ=
 געצייגט, (טז) פֿערפֿיגטע זיך דיור צום קעניגע הינויף, אונד
 באט איהן, דאס מאן איהם איינע צייט בעשטיממן מעגע,
 נאך דערן פֿרלויף ער דעם קעניגע דיא וואהרע דייטונג אַנ=
 צייגן וואללע. (יז) דניאל גינג הירוף אין זיינע וואהנונג,
 טהיילטע זיינן פֿריינדן חנניא, מישאל אונד עזריה דיא זא=
 כע מיט, (יח) אונד עמפֿאָהל איהנן, איין אנדעכטיגעס
 געבעט וועגן דיזעס געהיימיסעס צום גאטטע דעם היממעלס
 צו פֿערריכטן, דאמיט דניאל אונד זיינע געפֿעהרטן ניכט
 איין גלייכס שיקזאל מיט דען איבריגן געלעהרטן בכל'ס
 האבן מעכטן. (יט) אלס נון באלד דארויף דעם דניאל
 אין איינס נעכטליכן געזיכטע דאז געהיימינס ענטדעקט
 וואורדע, שטימטע ער פֿאלגענדן לאַבגזאנג דעם גאטטע
 דעם היממעלס אן: (כ) האכגלאַבט זיין דער נאמע דעם
 העררן פֿאן עוויגקייט צו עוויגקייט, זיין איזט ווייסהייט
 אונד אללמאכט. (כא) ער פֿערענדערט צייטן אונד אומא

פירוש אבן יהיא

רחם עליהם ושמו תפלתם ותקף צרך דניאל לאלהי השמים (כ)
 וטנה דניאל והתחול בתפלתו כי הוא ע"ד וענית ואמרת יהיה שם
 האלה מצורך מן העולם הזה ועד העולם הבא שהחכמה והגבורה היא
 שלו וזכר החכמה לראותו חכמתו באשר הודיעו החלוט והסתרון
 וזכר הגבור לראותו גבורתו באשר יקרא באחרית הימים להשפילו גבוהים
 ולהגביהו שפלים (כא) והו אומרנו כנגד הגבורה הוא משנה

באור

ל הוא שמייה וגו', יהי שם ד' מבורך מעולם ועד עולם כי
 לו החכמה והגבורה (כא) מה שנהא עדניא, בגבורתו
 משנה עתים המקרים הפרטים ההיום בכל עת ורגע וז מניא

דניאל ב

שטענדע, שטירצט קעניגע פֿאם טהראָנע, ערהעבט אנדערע,
ערטהיילט דען ווייזן ווייזהייט, איינזיכט דען פֿרשטענדיגן;
(כב) ער ענטהיללט דיא טיפֿסטע פֿרבארגענהייט, ער קעננט,
וואס אים דונקעלן איזט; דאך איהן אומגיבט שטעטס העל-
לעס ליכטי — (כג) דיר, אָ גאטט מיינר פֿארעלטערן!
דאנקע איך, דיך לאכפרייזע איך, דוא גאבסט מיר ווייז-
הייט אונד טאפפֿערן מוהט, ערהערטעסט יעטצט מיינע
ביטטע אונד ענטדעקעסט מיר דאז געהיימניס דעס קעניגס.
— (כד) דניאל איילטע נון צו אריוך הינויף, דער בע-
אויפֿטראגט ווארד, דיא געלעהרטן בכל'ס הינצורייכטן אונד
שפראך פֿאלגענדעס צו איהם: האלט איין מיט דער אויס-
דאטטונג דער געלעהרטן בכל'ס! מיך אבר פֿיהרע צום קע-
ניג הינויף, דען איך ווערדע איהם דאז געהיימניס לעזן.
(כה) שנעלל געלייטעטע אריוך נון דען דניאל צום קעניגע,
דען ער זא אנרעדעטע: עס האט זיך אונטר דען געפֿאנגע-
נען יהודעערן איין מאן אנגעפֿונדן, דער דעם קעניגע דיא
טרוימדייטונג אנצייגן ווילל. (כו) דער קעניג פֿראגטע

פירוש אבן יהייא

עיתים וזמנים ומסיר המלכים החזקים ממלכותם ומקים מלכי אחרי
תחתם אנשים שפלים וכנגד החכמה חמר הוא נותן חכמה שהוא
שלימות השכל העיוני לחכמים שר'ל לחשר מכינים עצמם לקבל השפעות
החכמה שהם חכמים זכח ונותן הדעת שהוא שלימות השכל המעשי
ליודעים זינה זכח שהם המכינים עצמם לקבלת השפע מהזינה (כב)
הוא מגלה לאזהרו העמוקות והמסותרות כי אין נסתר לפני כספ
כבודו ולפניו כחשיכה כחור והוא יודע מה שנחשך עם היות שהחור
חונה עמו מה שלכן היה ראוי שהחשך שהוא הכחי לאור לא יראה ולא
ידעו (כג) לך אלהי אבותי מודה ומשנת אני אשר חכמה וגבורה

באור

המקרים הכללים המזומנים לזמן קצוב. העדה, גם בגבורתו
מסיר מלכים ומקים אחרים רתחם, י ה ב חכמתו וגו'
ובחכמתו מחכים ומכין המשתדל לחכמה ובינה (כב)
הוא גלא, גם בחכמתו מגלה עמוקות ונהורא,
סביבותיו הופע נהורה ומלת שרא כטו חונה (מראבע)

מהשנא עדניא וזמניא מהעדה מלכין ומקיים
 מלכין יהב חכמתא לחכימין ומנדעא לידעי בינה:
 (כב) הוא גלא עמיקתא ומסתרתא ידע מה בחשובא
 ונהורא עמה שרא: (כג) לך אלה אבהתי מהודא
 ומשבה אנה די חכמתא וגבורתא יהבת לי וכען
 הודעתני די בעינא מנד די מלת מלכא הודעתנא:
 (כד) כל קבל דנה דניאל על על אריוך די מני
 מלכא להובדא לחכימי בכל אזול וכן אמר ליה
 לחכימי בכל אל תהובד העלני קדם מלכא ופשרא
 למלכא אחוא: (כה) אדון אריוך בהתבהלה הנעל
 לדניאל קדם מלכא וכן אמר ליה די השכחת גבר
 מן בני גלותא די יהוד די פשרא למלכא יהודעי:
 (כו) ענה מלכא ואמר לדניאל די שמה בלטשאצר

פירוש אבן יחיא

נתת לי כאשר הודעתני אשר שאלתי מאתך מדבר המלך והנה אמר
 שנתן לו ה' חכמה בגילוי הסוד הלו כאשר הוא מהמפורסס ואמר
 שנתן לו גבורה כי צדיקה הזאת יציל נפשו ממות וכן נפש חזיריו וכל
 אשר צפס חכמים יכונה והנצחון חס להרוג ואם להכלל מהריג' יהיה
 בכלי זין או בחכמה ודברים יקרא גבורה (כד) ואז הלך דניאל
 אל אריוך הממונה על ההריגה ואמר אליו שאל יאצד עוד חכמי צבל
 ושיעלהו לפני המלך ואז יגיד אליו הסתרון (כה) ואז אריוך
 צמהירות הציט דניאל לפני המלך והודיעו כי נמצא איש מן גלות
 היהודי שידוע הסתרון למלך (כו) ואז המלך שאל לדניאל אתה

באור

(כג) הודעתני, אמר הודעתני כי לו לבדו נודע הסוד
 ואמר די בעינא הוא וחבריא כאומר לא בזכותי לבד הודעתני
 (מראנע) (כה) בהתבהלה, בחפזון מתרגמינן
 בבהילוי די השכחת גבר שנמצא איש ומצא מתרגמינן
 ואשכח (כו) האיתך כהל, הישר יכול, כלומר

ערע
 דיגז
 ננטי
 העל
 ערון
 וייז
 ויינע
 יגס
 בע
 אונד
 וויס
 קע
 עזן
 יגע
 נגע
 דיא
 גשע

חרי
 זהוא
 יעופ
 ועשי
 (כב)
 כסח
 חזר
 ולא
 ורה

יתו
 יגו
 (כב)
 די
 (ע)

דניאל ב

האיתך בהל להודעתני חלמא די-חיות ופשרה:
 (כז) ענה דניאל קדם מלכא ואמר רוא די-מלכא
 שאל לא חכימין אשפין חרטמין גזרין יכלין להחוויה
 למלכא: (כח) ברם איתי אלה בשמיא גלא רזין
 והודע למלכא נבוכדנצר מה די להוא באחרית
 יומיא חלמך והווי ראשך על-משכבך דנה הוא:
 (כט) אנתה מלכא רעיונך על-משכבך סלקי מה
 די להוא אחרי דנה וגלא רזיא הודעך מה-די להוא:
 (ל) ואנה לא בחכמה די-איתי בי מן-כל-חייא
 רוא דנה גלי לי להן על-דברת די פשרא למלכא
 יהודעון ורעיוני לבך תנדע: (לא) אנתה מלכא
 חוה הנית ואלו צלם חד שגיא צלמא דכן רב וזויה

פירוש אבן יחייא

יכול להודיעני החלום אשר ראיתי ופתרונו. (כז) ואז ענה דניאל
 בטנותותו איני יכול צמושי להודיעך את כל אלה כי הסוד שאתה
 שואל אין ציכולת החכמים וגו' גזרין והם הכשדים הגזורים על שיש
 שיקרה אליו ככה להגידו למלך. (כח) חמס יש מלוה בשמים שהוא
 מגלה הסודות והודיע אליך מה שיהיה באחר-הימין. וסבת החלום
 שלך ומראות שכלך על משכבך היה זה. (כט) כי אתה בכל לילה
 היית חושב כמה שיהיה אחרי זה ואם יתמיד מלכותך הגדל זמן רב
 והמגלה סודות הודיעך מה שיהיה. (ל) ואני לא לסבת חכמה שיש
 בי מן כל אשר מכל המי הסוד הזה נתגלה אלי. אך הוא זה צורך נס

באור

הישאתך יכולת וכח שהודעתני חלומי ולפתרהו. (כז) גזרין ג'
 בעלי קסם ההולכים לקראת נחשים. ולדעתי הוא מענין גזרי
 עצים המה האנשים הקסמים באותות אשר חרתו על שני
 עצים וקסם זה נקרא אצל יוגים (רהאבדאמאנטיע) עיי' באורי
 להושע די י"ב) (כח) מה די להוא, מה שיהיה בעתיד
 (כט) אנתה מלכך רעיונך, מחשבותיך שהיית מחשב מי

הירויה דניאל, (יעטצט בלשאצר גנאנט); ביזט דוא אים
 שטאנדע, מיר דיא ערשיינונג, דיא איך אים טרוימע
 האטטע, זא וויא דערן דייטונג אנצוצייגן? (כו) דניאל
 ערוידערטע דעם קעניגע פֿאלגענדעס: דאז געהיימניס, דאז
 דער קעניג צו וויסן פֿערלאנגט, איזט פֿאן דער ארט,
 דאס עס וועדר געלעהרטע, נאך ווייזע, נאך מאַגער אונד
 וואהרזאגער צו לעזן פֿערמעגענד זינד * (כח) יעדאך, עס
 איזט איין גאטט אים היממעל, דער דיא געהיימן דינגע
 אָפֿפֿענבארעט; ער איזט'ס, דער דעם קעניג נבוכדנאצר
 ענטדעקטע, וואס איינסט אין שפעטער צוקונפֿט ענטשטעהן
 ווירד * פֿאלגענדעס איזט דאז טרוים - געזיכט, דאז דיר
 אויף דיינר לאגרשטעטע ערשין: (כט) דיר, אָ קעניג, שטיג
 נעמליך דער גראנקע אויף, וואס וואהל אין דער פֿאלגעצייט
 ענטשטעהן ווירדע, אונד ער, דער דיא געהיימן דינגע אויפֿ-
 דעקט, צייגטע עס דיר אן * (ל) מיר אבר ווארדע דיס
 געהיימניס ענטדעקט — ניכט עטווא אויס אייגנער
 איינזיכט, דיא איך מעהר אלס יעדער אנדרע פֿער-
 נינפֿטיגע העטטע — זאנדערן בלאס אום דיר, אָ קעניג,
 דיא דייטונג אנצוצייגן, אונד דאמיט דוא דאזיעניגע, וואס
 דיין הערץ צו וויסן ווינשט, ערפֿאהרן מעגעסט * (לא)
 דיר, אָ קעניג, קאם עס נעמליך פֿאר, אלס שטינדע דיר
 געגנאיבר איינע האָהע בילדזיילע, איינע בילדזיילע פֿאן

פירוש אבן יהי'א

פי נתלתתי בהשגה ה' למטן יודע חליך הסתרון ומחשבות לנבך תדע'
 (לא) חנת מלכא וגומ' אתה המלך היית רוחה והנה כלס אחד גדול
 הכמות * ור"ל סה כללס צור' איש * הכללס והצור' מהדבר הזה היה רב
 האיכות להיותה צורה כבדת ויוו גדול ותפרו כורא עומד לנגדך בחוסן
 שהצורה הזאת היתה גדולת הכמות ורבת האיכות עס זו רב ותפר

באור

ימלוך אחרי, על משכבך סליקו, לפי שאין מראין לאדם
 בלא מהרהורי לבו (מר' סעדי') * וגלא רויא, זה השם
 יתעלה * (ל) די אית בי, שיש בי * (לא) ואלו, והנה
 צלם גדול ורב עם זיו פנים יפה ומראה נורא עומד למולך *

זרה:
 לכא
 חזיה
 רזן
 יר
 דוא:
 מן
 דוא:
 זינא
 נא
 לכא
 ויה
 דניאל
 חתה
 חיס
 סהוא
 חלום
 לילה
 ז רב
 שים
 כס
 י י
 זרי
 שני
 ורי
 זיד
 מי

דניאל ב

גראסס אנועהן, איברשווענגליכס גלאנצע אונד פֿירכטער-
ליכער גשטאלט. (לב) דאז הויפט דער זעלכן גאלדען,
דיא ברוסט אונד ארמע זילבערן, דער בויך אונד דיא היפֿטע
עהרען, (לג) דיא שענקעל אייזערן, דיא פֿיסע אבר טהיילס
אייזערן, טהיילס אירדען. (לד) דיר שיהן עס פֿערנער,
אלס לעסטע זיך איין שטיין -- ניכט דורך מענשן הענדע --
שליגע דיא אייזערן אונד אירדען פֿיסע דער בילדזיילע
אונד צערמאלטע זיא. (לה) אללעס אייזען, אירדען,
עהרן, זילבער אונד גאלד צערטרימערטע אונד דעס שפרייא
אין דער זאממער = טענע גלייך, אללעס פֿאם ווינדע
צערשטיכט, זא דאס עס נירגענדס מעהר צו פֿינדן
זייא; יענער שטיין אבער, דער דיא בילדזיילע טראף, אין
איינן האָהן, זיך איבר דיא גאנצע ערדע ערשטרעקענדן בערג
פֿערוואנדעלטע. — (לו) דיס איזט דער טרוים; דיא דיי-
טונג פֿערנעהמע נון דער קעניג! (לז) דוא, אָ קעניג דער
קעניגע! דער דוא פֿאם גאטטע דעס היממעלס רעגירונג,
מאכט, שטערקע אונד האָהייט עמפֿינגסט, (לח) דוא,
אין דעסן געוואלט אללע געגענדן, ווא גור מענשן קינדער,
טהירע דעס פֿעלדעס אונד געפֿליגעל דעס היממעלס זיך
בעפֿינדן, ערגעבן זינד, דוא, דער איבר אללעס העררשט.

פירוש אבן יהייא

נורא. (לב) והאלס הלז היה לו הראש מזהב טוב. והחזה והזרועות
מכסף. והמעים והירכס מנחושת. (לג) והסוקים מצנול. והרגלים
מהס מצנול ומהס מחרס. (לד) ובין רחית סגורה אפן מסלע אחד
מעלמו, ולא צידי אדם והכתה אלס על רגליו מצנול ומרס ותדק
ויסוף אותס. (לה) ואו הודקו כאחד מצנול והחרס והנחושת והכסף
והזהב מהאלס והיו כמון מגרנות הקיץ ונשא אותס הרוח ולא נמצא
מקומו איה. והאפן אשר הכתה אלס היתה להר גדול ומלא כל הארץ.

באור

צלמא דכנ, לדעת ראב"ע מלת דכנ כמו זה כלומר צלם
זה ולדעת רשי כמו כיוור וכנו, (לב) חדוהי וגו' החזה
וזרועותיו ובטנו ויריכו תרגום חזה חדיא. (לג) מנהון
די חסף, יש מהם חרס. (לד) התגזרת אבן נגזרת

יתיר קאם לקבלך ורנה דחיל: (לב) הוא צלמא
ראשה די-דהב טב חרוהי ודרעוהי די כסף מעוהי
וירכתה די נחש: (לג) שקוהי די פרזל וגלוהי
מנהין די פרזל ומנהין די חסף: (לד) חזה הנות עד
די התגורת אבן די-לא ביבין ומחת לצלמא על-
נגלוהי די פרזל וחסףא והדקת המון: (לה) באבין
דקובחרה פרזל חסףא נחשא כסףא ודהבא והון
כעור מן אדרי-קיט ונשא המון רוחא וכל-אתר לא-
השתבח להון ואבנא די-מחת לצלמא הות לטורב
ומלאת כל-ארעא: (לו) דנה חלמא ופשרה נאמר
קדם-מלכא: (לז) אנתה מלכא מלך מלכיא די אלה
שמיא מלכותא חסנא ותקפא ויקרא יהב-לך:
(לח) ובכל-די דארין בני-אנשא היות ברא ועוף

פירוש אבן יחיא

(לו) זהו החלוט אשר ראית ופתרונו נאמר קדם המלך (לז) אנת
מלכא וגו' אתה המלך מלך שאר המלכים. אשר אלהי השמים מלכות
וחוסן ותוקף וכבוד נתן לך ולא בכחך השגת כל אלה והנה יקרא מלכות
המולך על ככרי עיר אחת. ויקרא חוסן המולך על עיירות מדינה
אחת ויקרא תוקף המולך על מדינו ומחוזו ואקלימים הרבה ויקרא
כבוד סתם המולך על כל העולם מה להיות כי און כבוד למעלה
ממנו ונכודנאמר נתן לו ה' כל אלה (לח) וכמרו וכל מקום אשר

באור

ונבדלת אבן אחת לא בידי אדם, ומחת לצלמא, והכתה
בצלם, והדקת המון, ותידק אותם (לה) כחדא, יחדיו,
כעור וגו', כמוין יסוער מגורן כימי קיץ, וכל אתר
וגו', כל מקום, כלומר לא גיכר עוד מקומם הראשון
טור רב, הר גדול (לו) דנה, זהו, נאמר, לשון רבים דרך
פוסר (מראבע), (לז) חסנא, חזק כמו זהו החסון לנעורת
(לח) דארין כמו מדור באהלי רשע, חיות ברא, חיות

שער-
ידעו,
פסע
ויילם
נערי
דע-
יילע
ידעו,
רייא
ינדע
פינדון
אין
ערג
דיי-
דער
דונג,
דוא
דערי,
זיך
שט

זעות
גלים
חד
ותדק
כסף
כחמא
ארץ.

צלם
חזה
הון
זרת

שמיא יתב בידך והשלטך בכלהון אנתה הוא
ראשה די דהבא: (לט) ובתוך תקים מלכו אחרי
ארעא מנה ומלכו תליתאה אחרי די נחשא די
תשלט בכל ארעא: (מ) ומלכו רביעאה תהוה תקיפה
בפרזלא כל קבל די פרזלא מהדק וחשל כל לא
וכפרזלא די מרעע כל אליו מדק ותלע: (מא) ודי
חזיתה בגליא ואצבעתא מנהין חספ די פחר ומנהין
פרזל מלכו פליגה תהוה ומן נצבתא די פרזלא
להוא ביה כל קבל די חזיתה פרזלא מערב בחספ
טינא: (מב) ואצבעת בגליא מנהון פרזל ומנהין חספ
מן קצת מלכותא תהוה תקיפא ומנה תהוה תבירה:
(מג) ודי חזית פרזלא מערב בחספ טינא מתערבין
להובדע אנשא ולא להון דבקין דנה עם דנה הא
כדי פרזלא לא מתערב עם חספא: (מד) וכיומיהון

ודי ק' פירוש אבן יהייא

ידורו זו בני המדס ומית השדה ועוף השמים השליט אותך ונתנס צידך
אתה הוא הראש מזהב (לט) ואחריו יקיס מלכות שני שפל ממך
ומלכות שלישי אחריו מנחשת שישלוט בכל המרץ (מ) ואחריו
מלכות רביעי שיהי חזק כצרול וכחשר הצרול מהדק ויפוצץ וכורס
הכל ככה הוא יפוצץ וישבור כל השארות הנמצאה מהמלכו הקודמים
(מא) ואשר ראית הרגלי והמזנב מהם פרס היוצר והם צרול
הוא לרמו כי יהיה מלכות נחלק ומעשת הצרול יהיה צמרם כל עומת

באור

השדה אנתה הוא ראשה די דהבה ראש צלם זהב שראית אתה
הוא (לט) ארעא מנה שפל ממך כשם שכספ פחות מזהב
שעם פחרון חלום זה וענין מלכות האלה יבואר בהקדמתנו יעיי'
הקורא שם וימצא נחת. (ט) מהדק, מכחת, מרעע

דוא ביזט — דאז גילדנע הויפט (לט) דאך נאך דיר
 ווירד איינע צווייטע מאכט ענטשטעהן, דער דייניגן ניכט
 גלייך, דער איינע דריטטע עהערנע מאכט פֿאלגן, דערן
 העררשאַפֿט זיך איבר דוא גאנצע ערדע ערשטרעקן ווירד.
 (מ) אלסדאן אבר ווירד איינע פֿירטע מאכט זיך ערהעבן,
 הארט וויא אייזן; דען זא וויא אייזן אללעס צערניכטעט
 אונד צערמאלמט, עבן זא ווירד דיזע מאכט, דעם צער-
 שמעטטערנדן אייזן גלייך, אללעס צערהויען אונד צער-
 ניכטן. (מא) יענעס געזיכט, אין דעם דיר דיא פֿיסע
 אונד דיא צעהען טהיילס טעפפער אירדן, טהיילס אייזערן
 צו זיין שיהנן, בעדייטעט, דאס דיזע מאכט געטרעננט
 זיין אונד נור צום טהייל אייזן = שטערקע ביזטצן ווירד, זא
 וויא דוא זאָהעסט, דאס דאז אייזן זיך נעבן דעם אירדען
 בעפֿאנד. (מב) דיא צום טהייל אייזערנן, צום טהייל
 אירדנען צעהען בעדייטן, דאס איין טהייל דיזר מאכט
 שטארק, איין טהייל דערזעלבן אבר שוואך זיין ווירד. (מג)
 וואס דוא פֿערנער זאָהעסט, דאס דאז אייזן מיט דעם איר-
 דען זיך פֿערמישטע, בדייטעט, דאס דיא זיך מיט דען
 גמיינן מענשן פֿליישליך פֿערמישן, אבר ניכט גאנץ פֿעראיי-
 ניגט זיין ווערדן; זא וויא אייזן זיך מיט אירדן ניכט פֿער-
 איינבארן לעסט. (מד) צור צייט דיזר קעניגע ווירד דער

פירוש אבן יהייא

סראית הברזל מעורב חרס (מב) ומצעות הרגלים מהם חרס
 ומהם ברזל לרמוז כי קצת המלכות יהיה חזק כברזל וקצתו נשברת
 ונתלושה חרס. (מג) ואשר רמית הברזל מעורב עם החרס לרמוז
 כי יהיו מתערבי צורע חרס ולא ידבקו זה עם זה כמו שהברזל אינו
 מתדבק עם החרס. (מד) וצימיו המלכים ההם יקיס אלהי השמים
 באור

מרצין (מא) חסף די פחר חרס של יוצר, כמו מאניה
 דפחרא בדר"זל. ומן נצבתא, מן חוזק ומצברת הברזל
 יהיה בו. (מג) מתערבין להוין, יתחתנו בשאר אומות
 אמנם לא יהיה שלם עמהם בלב חמים כי דתיהם שונות מעם
 הורה כברזל זרה שאינו נדבק יפה עם חרס. (מד) לא

הוא
 אהרי
 א די
 קיפה
 פלא
 ודי
 זקנין
 זל
 חסף
 חסף
 ירה:
 זרבין
 זא
 זיהון
 צידך
 חמך
 אחריו
 זכורת
 חמים
 ברזל
 שומת
 אהה
 הב
 יעיי
 עע

דניאל ב

גאטט דעס היממעלס ענדליך איינע רעגירונג ענטשטעהן
לאסן דיא אין עוויגקייט נישט צערשטערט, אונד דערן מאכט
צו קיינס אנדערן פאלקע איברגעהען ווירד: דיזע נון ווירד
אללע יענע מעכטע צערניכטן אונד פערדערבן, זיא זעלבסט
אכר אין עוויגקייט בעשטעהען. (מה) דיס דיא דייטונג
יענעס געזיכטס, דא איין שטיין זיך אונמיטלבאר לאסן
דיס, אונד אללעס אייזן, אירדן, זילבר אונד גאלד צער-
מאלטע. — זא האט דער אללמעכטיגע גאטט דעס קע-
ניגע אנגעצייגט, וואס איינסט אין שפעטן צייטן ערפאלגן
ווירד. וואהרהאפט איזט דער טרויס, דיא דייטונג צו-
פערלעסיג. — (מו) דער קעניג נבוכדנאצר ווארף זיך
הירויף אויף זיין אנגיכט, פערבייגטע זיך פאר דניאל אונד
בעפאהל, דעמוזעלכן אפפער אונד גאבן צו שפענדן. (מו)
אויך זאגטע דער קעניג צו דניאל: וואהרליך! אייער גאטט
איזט אללער געטטער גאטט, דער קעניגע הערר, דער
אפפענבארער דער געהיימיניסע, דא ער דיר דאז פערמעגן
פערליה, דיס גהיימיניס צו ענטהיללן. (מח) הירויף ער-
האב דער קעניג דניאל צו האָהן ווירדן, בעשענקטע איהן

פירוש אבן יחייא

מלכות אשר לעולם לא תשחת. ומלכות אשר לא יעזב לעם אחר זולתו
תדק ותכרות כל אלה המלכות והיא תקום לעולמים. (מה) כל
טומת אשר ראית כי מהדר נחנצ אבן מעצמו ולא צידי חדס ותכרות
הצדול והנחשת החרם והכסף והזהב כי זה הוא משל כי המלכות
האחרון הנמשל באבן הזאת תכרות כל הנשאר משאר המלכו' הנמשל
בזהב וכסף וגו'. מה שאגזור אומר בחלום הלז כי המלוכה הגדול
הודיע לחלך את אשר יהיה אחרי זה ונכון החלום כי הוא צודק ולא
בוזב וכחון וקיים הוא פתרונו. מה שראוי לדעת כי המלכות השני
אחרי נבוכדנאצר ובניו היה מלכו' מדי ופרס' והמלכות הב' היה מלכות
יון שהתחיל מאלכסנדר המוקדוני שגבר באמיו. והמלכות הד'
הוא מלכות רומה אשר נחצה לשנים קצתו נוצרים וקצתו ישמעאלי'

באור

תתחבל, לא תשחת. לא תשתבק, לא תעזב ותשאר לעם
אחר. (מה) ויציב חלמא, נכון החלום ונאמן פתרונו. (מו)

די מלכיא אנון יקים אלה שמיא מלכו די לעלמין
לא תתחפר ומלכותה לעם אחרן לא תשתבק
תדק ותספ כל אליו מלכותא והיא תקום לעלמיא:
(מה) כל קבל די חזית די מטונא אתגזרת אכן די
לא בידיו והדקת פרזלא נחשא חספא בספא ודהבא
אלה רב הודע למלכא מה די להוא אחרי דגה
ויציב חלמא ומהימן פשרה: (מו) באדיו מלכא
נבוכדנצר נפל על אנפיהו ולדניאל סגד ומנחה
וגיהוזין אמר לנסכה לה: (מו) ענה מלכא לדניאל
ואמר מן קשט די אלהכון הוא אלה אלהין ומרא
מלכין וגלה רזין די יכלת למגלא הוא דגה: (מח)
אדיו מלכא לדניאל רבי ומתנן בברבן שניאן יחב-

פירוש אכן יחייא

והנה הצול מתערב צחרס כי ישמעאלים רנים עומדים תחת ממשלת
הנוצרים ואף שלא יהיו תחת ממשלתם יצאו לעירם צפרקמטיא
למכור ולקנות וכן נוצרים עומדים תחת הישמעאלים והנה היום
צקטעאנטוינה חלק ות'ק צעלי צתים מסומרים נוצרי עשירים מכלורי
בציאה וויניציאה וגינובה ושאר קנות הארץ ועושים חלו לחלו כבוד
וחצרה טובה ויהי מה אינם מתחתנים חלו פס חלו כאשר לא
יתדצק הצול עם חמרס דיצוק עצמיי והמלכות המחרון הוא מלך
המשיח אשר לא ימלוך צכח ידי אדם רק צכח חלהיי ויהיה קיים
לעולם ועד (מו) ואז צשמוע נבוכדנצר החלוס והפתרון זכר חותם
ונפל על פניו לאות כי היה מודה שהוא היה החלוס והפתרון אשר
חלס ולדניאל השתחוה ולכבוד נמרץ מנחה ונסכים אמ' לנסך לו
כדי להראות לעמים כי עלה למעלת החלהיים ויצא חק האינשושים

באור

לנס כא לה , לתקן לו כמו נסכתי מלכוי כלומר שהיה
מתקן לו שיקח מנחה בכל שעה (מר' סעדי') (מו) מן
קשוש באמת

שעה
אכט
ירד
בסט
טונג
לאס
צער=
קע=
אלגן
צו=
זך
אונד
(מו)
אטט
דער
געגן
ער=
זיהן
ולתו
כל
ברות
לכות
משל
גדול
ולא
שני
כות
הד'
חלי'
עם
(מו)

דניאל ב ג

לא והשלטה על כל-מדינת בבל ורב-סגנין על
כל-חבימי בבל: (מט) ודניאל בעא מן-מלכא
ומני על עבדתא די מדינת בבל לשדנך מישך ועבד
נגו ודניאל בתנע מלכא.

ג

(א) נבוכדנצר מלכא עבד צלם די-דהב רומה אמין
שתין פתיה אמין שת אקימה בבקעת
דורא במדינת בבל: (כ) ונבוכדנצר מלכא שלח
למכנש | לאחשדרפניא סגניא ופחותא אדרגוריא
גדבריא דתבריא תפתיא וכל שלטוני מדינתא

פירוש אבן יהייא

והבן אומר אחר לנסכה לים כי לא נסך לסבת כי דניאל מנע הדבר
ולא רצה שיעבדו רק שיעבדו לאלהים חיים אשר הוא הודיע את כל
זאת (מו) ולכן אחרי דברי דניאל ענה המלך ואמר באמת כי
אלהיכם הוא אלהי האלמים ואדון כל המלכים יטן כי על ידו יכולת
לגלות הסוד הלו (מח) ואז המלך גדל לדניאל בהכנסות רבות
תמידות שנתן אליו כל ימי חייו. ומתנות רבות מטללי אבן קרקעי
נתן אליו. והסליטו על כל מדינת ומלכות בכל צדדים הגופניים
ועשאו גדול סגני חכמי בכל צדדים הנפשיים (מט) ודניאל שאל
רשות מהמלך והסקיד על מלאכת מדינת ומלכות בכל לחבריו. והוא
היה יושב בשער המלך כמלך שר ודין וחבריו ושאר שרי המלכות כל
הדבר הקסה יצאון אליו והשאר ישפטו הם.

באור

ג (א) עבד צלם די דהב, לזכר גדולתו (ב) לאחשדר פניא
וגו' שבעת גדולי המלכות ושריו המפקחים בעניני
הנהגת המדינה כל אחד ואחד על תפקידו ואף שלא ידענו
לכון פירושם מ"מ בחר המתרגם לתרגם אותם ע"ד סברא
ע"פ שמות השרים והטושלים הנודעים לנו מארצות הקדם.